

ISSN 0558 – 1125
УДК 634.1:631.527:634.21(477)

Л.І. ДУНАЄВА

Інститут зрошуваного садівництва (ІЗС) імені М.Ф.Сидоренка НААН, Мелітополь, Україна

СОРТИ АБРИКОСА (*ARMENIACA VULGARIS* LAM.), ПЕРСПЕКТИВНІ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ НА ВЕЛИКОПЛІДНІСТЬ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

L.I. DUNAYEVA

M.F. Sydorenko Institute of Irrigated Fruit Growing, NAAS, Melitopol', Ukraine

APRICOT (*ARMENIACA VULGARIS* LAM.) VARIETIES PROSPECTIVE FOR LARGE-FRUITEDNESS BREEDING UNDER THE CONDITIONS OF THE UKRAINE'S SOUTHERN STEPPE

Наведено результати вивчення екологічної пластичності та стабільності 31 сортозразка абрикоса за ознакою «середня маса плоду» в умовах південного Степу України. Виділено великоплідні сорти з високим адаптивним потенціалом для використання в селекційній роботі та впровадження у виробництво.

Представлены результаты изучения экологической пластичности и стабильности 31 сортобразца абрикоса по признаку «средняя масса плода» в условиях южной Степи Украины. Выделены крупноплодные сорта с высоким адаптивным потенциалом для использования в селекционной работе и внедрения в производство.

The author presents the results of studying the ecological plasticity and stability of 31 apricot cultivar samples as for the «average fruit mass» under the conditions of the Ukraine's Southern Steppe. Some large-fruited cvs with high adaptivity potential were singled out the for usage in breeding work and introducing in to production.

Абрикос – цінна кісточкова культура з плодами високих смакових та дієтичних властивостей [4]. При впровадженні нових сортів її у виробництво, крім урожайності, велика увага приділяється розміру плодів, який значною мірою визначає товарність продукції. Величина абрикосів є генетично обумовленою ознакою, прояв якої залежить від умов вирощування [1, 2]. У зв'язку з цим вивчення реакції сортів за ознакою «маса плоду» на дію факторів довкілля є актуальним як при визначенні сортового складу промислових насаджень, так і для селекційної роботи.

Методика та об'єкти. Дослідження проводилися протягом 2004-2011 років на базі ДП ДГ «Мелітопольське» Інституту зрошуваного садівництва НААН. Насадження абрикоса 1999-2000 рр. садіння, схема – 6 x 4 м, підщепа – сіянці абрикоса. Грунт дослідної ділянки темно-каштановий, слабосолонцюватий. Вивчення 31 сортозразка різних еколого-географічних груп виконувалося за «Програмою и методикой сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур» [5, 6]. Екологічну пластичність і стабільність сортів оцінено за методикою Пакудіна та Лопатіної [3].

Результати та обговорення. Досліджувані сорти значно різнилися за величиною плодів, яка варіювала від 40,0 (Мелітопольський 12908) до 78,5 г (Красень Мелітополя) (табл.).

Показники екологічної стабільності та пластичності сортів і гібридних форм абрикоса за ознакою «середня маса плоду», середнє за 2004-2011 рр.

Сортозразок	Середня маса плоду, г	Показник	
		b_i	S_i^2
Сорти української селекції			
Мелітопольський ранній	70,3	1,46	3675,3
Мелітопольський пізній	60,6	1,08	1955,2
Ізумруд	65,8	1,55	4165,4
Сіянець Краснощогого	44,0	0,74	931,0
Ювілейний Федченкової	66,6	1,09	2031,6
Красень Мелітополя	78,5	1,05	1879,9
Ташенакський	64,9	0,90	1382,9
Мелітопольський 17705	42,5	1,17	2382,4
Мелітопольський 16057	61,6	0,94	1531,5
Мелітопольський 12908	40,0	0,83	1265,1
Мелітопольський 1/123	71,5	0,50	535,0
Мелітопольський 16124	70,6	1,35	3128,2
Мелітопольський 17602	55,9	0,72	919,3
А-20101	50,5	0,80	1087,4
А-30042	55,5	0,38	249,4
А-30162	74,2	0,66	1008,7
А-30326	51,6	0,92	1429,8
А-30081	68,3	1,31	2977,1
А-30213	40,3	0,80	1093,1
А-30230	47,9	1,14	2269,4
Олімп	67,5	1,35	3097,4
Геліос	52,7	0,58	636,8
Скарб	62,9	1,25	2658,7
Донецький ранній	58,0	0,75	1012,4
Любимець Зінаїди	54,2	0,63	680,5
НІР ₀₅	2,21		
Зарубіжної			
Краснощюкий	53,3	0,98	1638,9
Cegledi bibor	61,5	1,38	3289,9
Borsi rozsa	44,3	1,09	2043,3
Rakovsky	64,5	1,43	3485,9
Koraei Besztoraei	60,8	1,39	3315,9
Kecskei rozsa	67,5	0,79	1057,7
НІР ₀₅	1,58		

Дуже великі плоди (понад 61,0 г) відмічено у 54,8% сортозразків, у тому числі в Мелітопольського раннього, Красеня Мелітополя, Мелітопольського 1/123, Мелітопольський 16124, Олімпу, А-30162, А-30081, великі плоди (51,6-59,0 г) – у 25,8% (Мелітопольський 17602, Геліос, А-30042, А-30326 та ін.), середньої величини плодів (40,0-50,5 г) – в Мелітопольського 12908, Мелітопольського 17705 тощо.

Статистичним аналізом одержаних даних доведено, що маса плодів залежала як від генетики сорту, так і від екологічних умов вирощування. Доля впливу кожного фактора склала відповідно 51,3 і 48,7%.

Найбільші абрикоси зафіксовано у 2005 році (в середньому по сортах 75,4 г), коли внаслідок пошкодження квіток весняними заморозками врожайність була низькою. Найменш сприятливі умови для реалізації сортового потенціалу щодо величини плодів склалися у 2011 р., коли в період їх росту максимальна температура сягала понад 30°C при незначній кількості опадів (ГТК = 0,1-0,4). Більша частина сортозразків (61,3%) у цей рік сформувала плоди масою до 41,0 г. Незважаючи на стресові умови року, великі плоди відмічено у Красеня Мелітополя (53,9 г) та Мелітопольський 1/123 (61,5 г). Показовим щодо біологічного потенціалу сортів за ознакою «середня маса плоду» виявився 2008 рік, коли умови довкілля сприяли формуванню повноцінного врожаю. Великоплідністю відзначались сорти Ювілейний Федченкової, Красень Мелітополя, Мелітопольський 1/123, Kecskei rozsa форма А-30162, з середньою масою плодів 64,1-87,5 г.

Пристосованість сортів до варіювання факторів навколишнього середовища визначали за допомогою оцінки їх за екологічною пластичністю і стабільністю. Сорти характеризувалися за двома показниками: коефіцієнт регресії (b_i) та варіанса стабільності ознаки (S_i^2). Було виділено групу сортозразків, які значною мірою реагують на мінливість умов вирощування та можуть проявити себе при високому рівні агротехніки ($b_i=1,14-1,46$; $S_i^2=2269,4-3675,3$). Серед цих сортів зарубіжні: Cegledi bibor, Rakovsky, Koraei Besztoraеi, українські – Мелітопольський ранній, Ізумруд, Мелітопольський 17705, Мелітопольський 16124, Олімп, Скарб і форми А-30081, А-30230. Зарубіжні сорти Borsi rozsa і Kecskei rozsa та українські Мелітопольський пізній, Ювілейний Федченкової, Красень Мелітополя, Ташенакський, Мелітопольський 16057, Мелітопольський 12908, Краснощокій, а також форми А-20101, А-30326, А-30213 характеризувалися середніми показниками екологічної пластичності ($b_i=0,79-1,09$) і стабільності ($S_i^2=1057,7-2031,6$). До групи сортів зі стабільним проявом ознаки «величина плоду» ($b_i=0,38-0,75$; $S_i^2=249,4-1012,4$) віднесено вітчизняні Сіянець Краснощокіого, Мелітопольський 1/123, Мелітопольський 17602, Геліос, Донецький ранній, Любимець Зінаїди і форми А-30042, А-30162.

Висновки. В результаті досліджень виділено великоплідні сортозразки абрикоса: Мелітопольський ранній, Ізумруд, Ювілейний Федченкової, Красень Мелітополя, Ташенакський, Мелітопольський 16057, Мелітопольський 1/123, Мелітопольський 16124, Олімп, Скарб, Cegledi bibor, Rakovsky, Kecskei rozsa, форми А-30162, А-30081. При цьому в сортів селекції ІЗС ІС НААН Ташенакський, Ювілейний Федченкової, Красень Мелітополя, Мелітопольський 16057 великий розмір плодів визначався, насамперед, умовами довкілля.

Вирощування таких сортів може забезпечити відносно стабільне одержання високотоварної продукції. Великоплідні сорти Мелітопольський ранній, Мелітопольський 16124, Олімп, Cegledi bibor, Rakovsky та форма А-30081 виявилися пластичними за цією ознакою, а отже, позитивно реагують на поліпшення умов вирощування і потребують високого рівня агротехніки.

Всі ці сорти можуть бути використані для селекції на великоплідність з урахуванням особливостей їх реакції на мінливість факторів навколишнього середовища.

Список використаної літератури

1. Карданов А.Р. Адаптивные сорта абрикоса в Высокогорьях КБР / Карданов А.Р. // Темат. сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. – Краснодар: СКЗНИИСИВ, 2005. – С. 336-339.
2. Ноздрачева Р.Г. Агроэкологическое обоснование возделывания культуры абрикоса в промышленных садах Воронежской области / Р.Г. Ноздрачева // Вестник Воронежского государственного аграрного университета им. К.Д. Глинки. – 2009. – №1. – С. 7-23.
3. Пакудин В.З. Методика оценки экологической пластичности и стабильности сортов сельскохозяйственных культур / В.З. Пакудин, Л.М. Лопатина // Сельскохозяйственная биология. – М.: Колос, 1984. - №4. – С. 109-113.
4. Помология / [Н.Г. Агеєва, В.М. Горіна, Т.С. Єлманова та ін] ; за заг. ред. М.В. Андрієнка. – К.: Урожай, 1997. – 280 с. : іл. – (Серія “Абрикос, персик, алича” : у 5 т., т. 3).
5. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур / [под общ. ред. Г.А. Лобанова]. – Мичуринск, 1973. – 491 с.
6. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур [под общ. ред. Е.Н.Седова, Т.П.Огольцовой]. – Орел: ВНИИСПК, 1999 – 608 с.

Одержано редколегією 20.04.12